

Construïm

APRENTATGE COOPERATIU

MONOGRAFIES DIDÀCTIQUES PROJECTE CONSTRUÏM
Autoria: EQUIPO INIDE

●
cruilla
●

Índex

PER QUÈ APOSTAR PER L'APRENTATGE COOPERATIU?	PÀG. 3
PASSES A SEGUIR PER A LA IMPLEMENTACÓ DE L'APRENTATGE COOPERATIU	PÀG. 4
QUINES CARACTERÍSTIQUES HA DE TENIR UNA ACTIVITAT PERQUÈ SIGUI COOPERATIVA?	PÀG. 6
CLAUS PER GESTIONAR CORRECTAMENT UNA AULA COOPERATIVA: LES NORMES DE FUNCIONAMENT DE LA CLASSE I LES NORMES DE FUNCIONAMENT DELS EQUIPS BASE	PÀG. 7
EL TREBALL EN EQUIP COM UN CONTINGUT	PÀG. 8
COM PODEM AVALUAR L'APRENTATGE COOPERATIU? QUÈ, PERQUÈ, COM I QUI AVALUA L'APRENETATGE COOPERATIU	PÀG. 9
EXEMPLES D'ACTIVITATS	PÀG. 12
BIBLIOGRAFIA	PÀG. 15
EQUIPO INIDE	PÀG. 16

INTRODUCCIÓ

Imagina...

Comença un curs nou. Entres a classe i l'aula encara és buida. Saps que aviat totes les cadires estaran ocupades. T'envaeixen moltes preguntes: com seran els alumnes? Seran gaire inquietos? Tindran dificultats per aprendre? Seran participatius? Com es relacionaran entre ells?, etc. A mesura que els vagis coneixent, i gràcies a la informació que rebràs dels companys o del departament d'orientació, aniràs obtenint les respostes a aquestes preguntes. No obstant això, saps per experiència que el grup serà divers. Aquesta diversitat es manifestarà principalment en dos àmbits: socioafectiu i cognitiu.

Davant d'aquesta diversitat, com respons? Quines opcions de canvi o d'avenç tens a l'abast?

L'**aprenentatge cooperatiu** ofereix als mestres un conjunt d'eines per posar en marxa estructures cooperatives d'aprenentatge a l'aula, les quals faciliten la implicació de tots els alumnes, que participen i aprenen en els mateixos escenaris educatius.

PER QUÈ APOSTAR PER L'APRENTATGE COOPERATIU?

>>> Pels valors que permet treballar

Tenint en compte que la nostra societat cada vegada és més diversa, formada per persones de diferents procedències i orígens culturals, amb interessos i maneres de veure el món diferents, **el respecte per la diferència** esdevé un valor necessari per a la convivència. Una manera especialment eficaç d'inculcar als alumnes la idea del respecte pels altres és, precisament, propiciar espais en què hagin d'interactuar amb companys que tinguin característiques diferents de les seves, en què hagin de vetllar per la participació igualitària de tots i en què es facilitin les condicions per tal que la diferència esdevingui una oportunitat per aprendre.

Un altre dels valors que es treballen amb l'aprenentatge cooperatiu i que resulta imprescindible per viure en la nostra societat és **la responsabilitat, tant individual com col·lectiva**. Per formar ciutadans lliures hem de fer servir metodologies i promoure activitats que facin que els alumnes es responsabilitzin tant dels seus actes i decisions com de les conseqüències que aquests actes i decisions tenen sobre els altres o sobre el medi que els envolta.

Per últim, un ciutadà que participa activament en la societat és aquell que té capacitat per reflexionar críticament sobre l'entorn. En aquest sentit, és necessari que formem els alumnes perquè siguin **reflexius i crítics**, i l'aprenentatge cooperatiu ens hi pot ajudar.

>>> Pel sòlid suport teòric que té

L'aprenentatge cooperatiu constitueix una metodologia que té l'origen en aportacions d'autors de gran prestigi en l'àmbit de l'educació i la psicologia, com ara Piaget, Vygotski o Ausubel, entre d'altres.

Són molts els teòrics que defensen que la formació no ha de reduir-se a fer que l'alumnat desenvolupi les seves capacitats intel·lectuals, sinó que és imprescindible atendre el seu **desenvolupament integral** com a persones.

D'altra banda, autors com Vygotski, Bruner o els germans Johnson basen les seves teories en la importància de la mediació social i el llenguatge com a mecanismes de desenvolupament i aprenentatge.

Així mateix, nombrosos autors, basant-se en les propostes teòriques de Piaget, proposen el **conflicte sociocognitiu** com un mecanisme especialment útil per a l'aprenentatge.

Finalment, podríem trobar un gran nombre de teories educatives que ressalten la importància del paper que juguen les emocions, la motivació i la identitat en els processos d'aprenentatge.

L'aprenentatge cooperatiu constitueix una metodologia d'aula que es basa en totes aquestes premisses.

L'aprenentatge cooperatiu suggereix maneres de generar espais en què els alumnes se sentin més competents progressivament, tant de manera individual com col·lectiva, mentre van creant un sentiment de pertinença i d'identificació amb els companys d'equip i amb el conjunt de la classe.

>>> Per les evidències empíriques que l'avalen

L'aprenentatge cooperatiu és una metodologia d'ensenyament i aprenentatge que compta amb l'aval d'investigacions empíriques. A nivell internacional, les investigacions més importants que existeixen sobre l'aprenentatge cooperatiu són les de Johnson i Johnson (2008) i Spencer Kagan (2001). A casa nostra, Pere Pujolàs (2008) ha desenvolupat el programa "Cooperar per aprendre i aprendre a cooperar".

>>> Pel desenvolupament d'habilitats socials

L'aprenentatge cooperatiu no és només un recurs per ensenyar, sinó també un contingut que els alumnes han d'aprendre. A través de la cooperació, els alumnes desenvolupen una sèrie d'**habilitats socials** o **destreses cooperatives** tals com l'escolta activa, la responsabilitat, la disposició per motivar i animar els companys, la capacitat de dialogar, etc. D'aquesta manera, els alumnes adquireixen les competències necessàries per afrontar les tasques pròpies d'un món complex i dinàmic, afavorint així el seu desenvolupament integral.

PASSES A SEGUIR PER A LA IMPLEMENTACIÓ DE L'APRENTATGE COOPERATIU

>>> Generar un bon clima a l'aula

QUÈ PRETENEM? Afavorint la creació d'un bon clima a l'aula aconseguirem que els alumnes prenguin consciència de grup i que entre ells es creïn un corrent afectiu i una predisposició per ajudar-se mútuament. Qualsevol alumne o alumna que es trobi en aquesta situació afectiva, amb la sensació de seguretat que atorga la pertinença a un grup, participarà en un clima d'aprenentatge i proximitat cap als seus iguals.

COM HO FEM? És imprescindible fer que els alumnes entenguin el significat i la influència que tenen les relacions positives en el seu procés d'aprenentatge. Per fer-ho, el primer pas és anticipar-se i preparar els alumnes per a la incorporació d'aquesta nova metodologia de treball. Aquesta anticipació prendrà forma de dinàmiques de grup, jocs cooperatius, activitats que fomentin el coneixement mutu, etc.

QUÈ ACONSEGUIM? Amb l'aprenentatge cooperatiu aconseguim una aula cohesionada, la qual cosa es tradueix en un ambient propici per a la comunicació i el diàleg, dues eines imprescindibles per a la resolució i la gestió dels conflictes que puguin existir o sorgir a la nostra aula.

>>> Formació d'equips base

QUÈ PRETENEM? A l'hora de formar els equips, considerarem l'heterogeneïtat com un factor imprescindible en el seu disseny i composició, ja que és una font de nous coneixements i un estímul per a l'aprenentatge.

COM HO FEM? Segons Pere Pujolàs, el que s'ha de tenir en compte per distribuir els alumnes en equips heterogenis és la **capacitat de donar i de rebre ajuda**.

Tenint en compte aquest aspecte, podem agrupar l'alumnat en tres categories.

1. Alumnes més capaços de proporcionar ajuda. Són els nois i noies que tenen més habilitats per il·lusionar i motivar els seus companys, amb més empatia, més habilitats socials o més sensibilitat cap als altres. No necessàriament són els alumnes amb un nivell curricular superior.

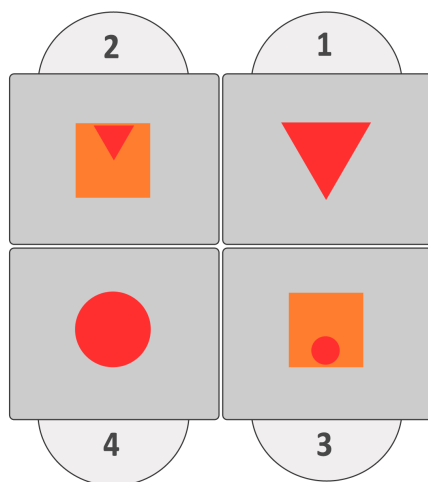
2. Alumnes amb més necessitat de rebre ajuda. Són els que tenen més dificultats pel que fa a la relació social, l'autonomia, el compromís o la responsabilitat amb les tasques. No són necessàriament els alumnes amb un nivell curricular inferior.

3. Alumnes mitjans. Són aquells que ni necessiten gaire ajuda ni tenen una predisposició especial a oferir-ne.

A més d'aquest criteri n'hauré de tenir en compte d'altres, com ara el gènere (cercar l'equilibri entre el nombre de nens i nenes a cada equip); el lloc d'origen; el caràcter (posar en contacte alumnes més inquiets, tímids, socialment acceptats, etc.) i qualsevol altra característica que considerem rellevant per les característiques específiques de la nostra aula.

Organització dels alumnes tenint en compte la capacitat de donar i de rebre ajuda

- 1 alumne que necessita més ajuda
- 2 alumne mitjà, més proper a l'1 en capacitats
- 3 alumne mitjà, més proper al 4 en capacitats
- 4 alumne que més ajuda pot donar

QUÈ ACONSEGUIM? Que els alumnes formin part d'equips de treball ben formats i organitzats, dins dels quals viuran experiències reals de treball en equip i moments de tot tipus, tant positius com negatius, que hauran d'aprendre a resoldre. Aquest aprenentatge és molt important en tant que contribueix a disminuir tendències individualistes i competitives que es donen en la nostra societat i que poden donar-se, també, dins l'escola.

>>> Cohesió dels equips base

QUÈ PRETENEM? Fer possible la interacció entre iguals per tal que alumnes amb diferents capacitats, experiències i interessos es coneguin, s'acceptin i es reconeguin com a equip, aprenguin a cooperar i a ajudar-se mútuament.

COM HO FEM? Organitzant dinàmiques periòdicament a fi que els membres dels equips es coneguin i es generi un sentiment de familiaritat i de confiança mútua entre ells.

QUÈ ACONSEGUIM? Que l'alumnat experimenti sentiments d'acceptació i de pertinença a un equip. Conductes prosocials com compartir experiències quotidianes, sentiments i vivències, valorar el treball dels altres i tenir en compte les seves opinions... Tot això fomentarà el desenvolupament de les habilitats socials necessàries que, de retruc, els ajudaran a descobrir com treballar en equip.

QUINES CARACTERÍSTIQUES HA DE TENIR UNA ACTIVITAT PERQUÈ SIGUI COOPERATIVA?

Imaginem...

Ja hem començat a treballar amb els alumnes i hem posat en marxa activitats de clima d'aula amb la finalitat de crear una classe on hi hagi un bon ambient i on els nois i noies es coneguin i millorin les seves relacions personals. També hem creat grups reduïts d'alumnes perquè treballin junts; és a dir, els equips base. Per seguir avançant en el nostre objectiu, haurem de cohesionar aquests equips base.

Cal tenir en compte que generar un bon clima d'aula i cohesionar els equips base són objectius que haurem de treballar de manera sistemàtica i persistent durant tot el curs, i no només durant els primers mesos.

Efectivament, el que hem exposat fins ara és un primer pas per començar a treballar cooperativament: una condició **necessària** però no **suficient**. És habitual que, un cop fet això, els alumnes encara tinguin moltes dificultats per treballar cooperativament, ja que és possible que, en el fons, el que sàpiguen fer és treballar de manera individual o, fins i tot, competitiva.

Per canviar aquesta inèrcia et proposem introduir estructures cooperatives que facin possible que els alumnes treballin els uns amb els altres, que tots comptin i ningú es quedi al marge i que s'ajudin entre ells. Aquestes estructures són **imprescindibles** per eliminar de l'aula conductes com ara imposar-se, considerar els altres com a inferiors o poc capacitats o bé defugir la feina. Les estructures cooperatives els "obliguen" a comptar els uns amb els altres.

Les estructures simples de Spencer Kagan, molt utilitzades al nostre país, contenen quatre principis o elements que anomenarem PIES (acrònim emprat per S. Kagan).

P: *Positive Interdependence* o Interdependència Positiva

Per interdependència positiva s'entén la percepció per part dels alumnes que entre ells hi ha un vincle i que tots persegueixen el mateix objectiu. Dit en altres paraules, que cap pot tenir èxit si els altres no en tenen.

Gràcies al treball en equip aconseguixen aprendre més del que sabien cada un d'ells tot sols a partir dels seus coneixements i competències.

I: Individual Responsibility o Responsabilitat Individual

La responsabilitat individual consisteix que cada alumne o alumna tingui assignats una tasca i un paper dins el grup i que es faci càrrec de la seva part del treball. La implicació en l'assoliment d'un objectiu comú també requereix que cadascú progressi i millori el seu rendiment personal en relació amb el seu punt de partida i les seves capacitats.

Per tenir la seguretat que els alumnes han participat al grup de manera igualitària i conèixer les aportacions que hi fan, s'ha de recordar que les estructures de treball cooperatiu proposen que cada alumne tingui una responsabilitat individual. Així s'evita la falta d'implicació d'algun membre, una situació que sol donar-se quan s'elaboren treballs merament grupals.

E: Equitable Participation o Participació Igualitària

El fet que els alumnes es posin a treballar junts, discuteixin i prenguin decisions no garanteix la participació de tots ells. Per això les estructures cooperatives proposades, entre d'altres autors, per S. Kagan, han d'organitzar-se de manera adequada. O sigui: tots els integrants de l'equip tenen els mateixos drets, igualtat d'oportunitats (temps assignat i torn de participació), estatus i nivell de compromís en relació amb els objectius a aconseguir. L'èxit en l'assoliment de la tasca i en el procés d'aprenentatge no serà possible amb una participació desequilibrada.

S: Simultaneous Interaction o Interacció Simultània

S. Kagan defineix aquest principi com el percentatge de membres d'un equip obertament compromesos amb el seu aprenentatge en un moment donat. Implica que tots els alumnes estiguin connectats i implicats en el treball i ningú es quedi sense fer res.

En aquest sentit, S. Kagan defensa que la millor composició d'un equip és de quatre membres, ja que sempre hi haurà més interacció simultània que en un de cinc o de tres: en equips imparells pot passar que dos o quatre membres interactuïn mentre que el tercer o el cinquè en quedi fora. Per això, si no tenim cap més possibilitat a l'hora de fer els equips, caldrà que estiguem especialment atents a aquests grups imparells.

CLAUS PER GESTIONAR ADEQUADAMENT UNA AULA COOPERATIVA: LES NORMES DE FUNCIONAMENT DE LA CLASSE I LES NORMES DE FUNCIONAMENT DELS EQUIPS BASE

La majoria de mestres que es decideixen a posar en marxa estructures cooperatives s'adonen de com n'és d'important gestionar l'aula, sobretot pel que fa a algunes qüestions que sempre acompanyen el treball en grups com, per exemple, l'ambient de **soroll**.

En una classe amb 25 alumnes parlant entre ells, immediatament es genera un nivell de soroll que s'ha de tractar en diferents sentits. D'una banda, haurem d'"ensenyar" als alumnes a **mantenir un to de veu tan baix com sigui possible**. Per això et servirà la creació d'un rol a tots els grups dedicat específicament a mantenir un to acceptable de veu dins l'equip.

Relacionat amb el soroll, és habitual que, quan en un moment determinat el mestre atura l'**activitat** perquè els alumnes atenguin al que els vol dir, immersos en el treball i el grup, aquests no l'escoltin, i al mestre o la mestra li costi fer-se sentir. Per evitar-ho podem acordar un "**senyal de silenci**" (pot adoptar molts formats) que els haurem d'ensenyar, i reforçar-lo durant un temps.

Una altra qüestió que haurem de tenir en compte per fer una bona gestió de l'aula és l'**organització de les taules** que ocuparan els diferents grups o equips base. Lògicament, dins de les possibilitats d'espai que tinguem, s'ha d'intentar assegurar un espai suficient per als grups, però també entre uns grups i els altres, perquè puguem circular-hi entremig i

també perquè es redueixin les temptacions d'interactuar amb companys d'altres grups i dispersar-se.

També és important que l'**orientació dels grups** permeti, si és possible, que la majoria dels alumnes puguin **veure la pissarra** fàcilment, ja que probablement serà l'espai on presentarem la informació. També és recomanable posar un rellotge a prop de la pissarra o en un lloc visible que els ajudi a **controlar el temps** disponible per a cada activitat o per a cada torn de participació.

Vinculat al principi que hem anomenat "participació igualitària", haurem d'establir una gestió dels torns i les oportunitats per participar. Per tal de facilitar la participació de tots, és recomanable que cada alumne tingui un nombre assignat dins del seu grup (1, 2, 3, 4).

Altres aspectes fàcilment deduïbles són els que tenen a veure amb qüestions relacionades, per exemple, amb l'ús del material -on es desa i qui n'és el responsable- o amb la neteja o la posició de les taules i les cadires quan s'acaba la classe.

Juntament a aquestes qüestions, i de gran importància, són les que tenen a veure amb el comportament des alumnes i la manera de tractar-se entre ells: el respecte mutu, no barallar-se, donar-se ànims davant les dificultats, compartir el material, no deixar ningú de banda, etc. En resum, les normes que constitueixen l'essència de les "habilitats socials per cooperar" i que juguen un paper tan important per al bon desenvolupament de l'aprenentatge cooperatiu.

És desitjable que la llista d'aquestes normes sigui curta, clara i tan precisa com sigui possible. Ha d'estar en un lloc visible per tots i se n'ha de revisar el significat periòdicament, les implicacions que presenta i el grau de compliment. No han de ser normes immutables i, a mesura que es vagin interioritzant, poden deixar lloc a d'altres de més sofisticades i, no per això, menys necessàries.

EL TREBALL EN EQUIP COM UN CONTINGUT

Aprendre a treballar en equip de manera cooperativa és un contingut que el docent ha de tractar de forma estructurada i concreta. No n'hi ha prou situant els alumnes junts en espais de treball en comú. L'objectiu és que els alumnes aprenguin la importància de treballar en equip, que ho entenguin com un contingut més a aprendre. Només així seran capaços de percebre millores en el seu rendiment, tant individual com de grup, derivades de l'optimització de l'organització, la gestió de les tasques i la convivència.

Tanmateix, aprendre a treballar en equip no és un procés natural, sinó l'efecte d'un ensenyament i d'una vivència sistemàtica, estructurada, intencional, ordenada i persistent. El primer pas és aconseguir que els alumnes prenguin consciència de l'objectiu que es persegueix: aprendre i ajudar a aprendre.

Les estratègies que ens permetran aconseguir aquest objectiu començaran per fer que els alumnes coneguin la seva responsabilitat i compromís amb la tasca assignada dins de l'equip. La formació d'equips estables possibilitarà que els membres es coneguin i generin vincles afectius. D'aquesta manera, el compromís personal de cada membre del grup a l'hora d'interactuar dins l'equip es veurà reforçat potenciant espais d'escolta activa, respecte pel torn de paraula, l'ús d'un to de veu suau, el control del temps, la gestió correcta de la petició d'ajuda...

Totes aquestes pautes han de recollir-se en una planificació global anomenada **pla d'equip**. El pla d'equip constitueix una declaració d'intencions consensuada dins de cada grup durant un temps determinat.

El docent ha d'acompanyar els alumnes en el procés d'elaboració dels plans d'equip -així com fer un seguiment de la seva posada en pràctica- amb la finalitat d'assessorar els alumnes, suggerir-los millores per aconseguir els objectius i definir els compromisos individuals i de grup, així com proporcionar-los ajuda per a la resolució de conflictes.

Quant a la resolució de conflictes, hem de contemplar l'ensenyament i l'aprenentatge d'habilitats socials. Com qualsevol altra habilitat -per exemple, nedar- les habilitats socials o destreses cooperatives s'aprenen practicant-les i veient com altres les utilitzen. En aquest punt, com a mestres o professors, hem d'exercir el rol fonamental de "model": allò que volem que vegin els nostres alumnes.

A l'hora d'ensenyar les destreses que es requereixen per cooperar, les virtuts més importants que com a docent haurem de cultivar són, en primer lloc, **la paciència** -no esperem la perfecció en el funcionament dels grups des del primer moment- i, en segon lloc, la **voluntat de reiterar, repetir, recordar i ensenyar** que significa parlar bé, escoltar els altres, opinar sense ofendre o menystenir... **Ànims!**

Així mateix, és oportú reforçar aquestes destreses socials mitjançant l'assignació de rols dins l'equip de manera que ens serveixin per recordar com ens hem de comunicar i relacionar-nos: els rols de secretari, coordinador, responsable del silenci, portaveu i responsable del material són alguns exemples de les possibles funcions que els alumnes poden fer. Aquests rols ajuden a aconseguir una millor organització interna dels equips, així com una interacció positiva i una participació equitativa en el desenvolupament del procés d'aprenentatge.

El bon funcionament cooperatiu de l'aula, dependrà en bona mesura de si els estudiants tenen clara la seva funció, les tasques assignades i com han de portar-les a terme. No es tracta d'establir una gran quantitat de rols o càrrecs d'entrada, ni tampoc d'introduir-los tots alhora, sinó de fer-ho de forma gradual, però sostinguda i consistent. Com a mestre o professor seràs responsable d'assessorar-los quan calgui i de guiar-los i acompanyar-los en el procés d'implantació i compliment dels rols.

COM PODEM AVALUAR L'APRENETATGE COOPERATIU? QUÈ, PERQUÈ, COM I QUI AVALUA L'APRENETATGE COOPERATIU

SEMPRE HEM D'AVALUAR ALLÒ QUE CONSIDEREM IMPORTANT

L'aprenentatge cooperatiu constitueix *un mitjà* (si es prefereix, una "eina") perquè cada alumne aprengui els continguts i les competències que el mestre ha de desenvolupar, sense perdre de vista que una d'aquestes competències és, precisament, la d'aprendre a cooperar com a procediment i a valorar la cooperació com a actitud davant de la vida.

Quan un mestre o professor posa en marxa pràctiques cooperatives, el seu rol docent habitual comença a canviar a poc a poc però en aspectes importants. Per exemple, l'educador deixa de ser el "proveïdor" constant de les ajudes perquè els alumnes aprenguin i siguin ells els qui, si ho fem bé, s'ofereixin ajuda entre ells. Aquest fet allibera el docent d'un cert temps, que en canvi ha d'omplir amb una actitud constant d'observació, anàlisi i avaluació del funcionament del treball cooperatiu.

Ens sembla important emfasitzar la idea que l'avaluació de l'aprenentatge cooperatiu no és una responsabilitat única dels educadors: els alumnes també han d'aprendre a autoavaluar-se i avaluar els seus companys i, a més, fer el mateix amb el treball conjunt de l'equip.

L'avaluació de l'aprenentatge cooperatiu ha de tenir un **caràcter prioritàriament formatiu**, atès que ens ha de servir per saber, d'una banda, fins a quin punt els nostres alumnes han après els continguts que estem treballant dins d'una matèria concreta i, de l'altra, com

s'estan concretant les **condicions** per a l'aprenentatge cooperatiu i com s'estan desenvolupant els **processos** de treball en grup (habilitats socials d'escolta, de resolució de conflictes, l'ajuda entre els alumnes, etc.).

Existeixen quatre dimensions bàsiques que t'ajudaran a organitzar la mirada avaluadora sobre el procés d'ensenyament amb mètodes cooperatius:

1. Una dimensió referida a factors o elements implícits en la **planificació** de les estructures simples (continguts, temps, materials necessaris i, sobretot, l'elecció de l'estructura cooperativa a utilitzar).
2. Una dimensió referida a si és adequada la manera en què s'han **format els equips base**.
3. Una dimensió referida a l'assignació de **rols o càrrecs per a la gestió de l'aula**.
4. Una dimensió referida als **processos psicosocials** que es generen en l'interior de l'equip quan els seus components s'enfronten a la tasca prevista.

A l'hora d'avaluar, hem de revisar amb tranquil·litat quins objectius educatius es persegueixen i, amb això, quin tipus d'estructures cooperatives són més idònies.

També serà necessari considerar el temps que donarem als equips base per fer la tasca global o bé les diferents parts de la tasca, així com la disponibilitat dels materials que necessitaran. Recorda, a més, que una part molt important d'una estructura cooperativa és que aquesta asseguri el compliment dels PIES.

Un **senzill quadern** utilitzat com a diari pot ser de molta utilitat per anotar si l'activitat escollida és adequada, si compleix l'objectiu que perseguíem, si el temps assignat a l'activitat és suficient o escàs, si els materials que hem preparat eren clars i han permès als equips base ser autònoms, etc.

Mitjançant l'avaluació, de seguida t'adonaràs de si tots els equips funcionen o n'hi ha algun que no. Modificar la composició d'algun equip és normal. No et precipitis, deixa'ls que treballin junts, avalua com funcionen en equip i, si s'han de modificar els grups, no dubtis a fer-ho.

Ja hem assenyalat que l'aprenentatge cooperatiu necessita que els alumnes disposin d'un conjunt de regles de cooperació consensuades entre ells i també amb tu. Això significa que ells seran responsables, d'una banda, del bon funcionament de l'equip i, de l'altra, coresponsables de la gestió de l'aula com un entorn agradable, en part previsible i en part innovador perquè es produeixi l'aprenentatge.

Els plans d'equip i els quaderns constitueixen l'eina d'avaluació més utilitzada. Mentre tinguin vigència, tant els uns com els altres han de ser revisats i avaluats pels membres de l'equip tenint en compte tots els elements:

- >>> Cada membre del grup ha exercit un rol o ha tingut un càrrec de responsabilitat. Com ho ha fet?
- >>> S'han aconseguit els objectius que l'equip s'havia fixat?
- >>> (MOLT IMPORTANT): Fins a quin punt cadascun dels membres ha complert els compromisos personals que havia contret?
- >>> Per últim, també ens fixarem en què és el que fan millor com a equip; en les seves qualitats internes, per felicitar-se'n i reforçar-ho.

Respecte de les habilitats socials, la tasca de l'avaluació consisteix, en primer lloc, a detectar-les mitjançant l'observació atenta o amb l'ajuda dels mateixos alumnes per, a continuació, passar a persistir, persistir i tornar a persistir en els processos d'ensenyament i reforç de les habilitats socials necessàries per cooperar, començant pel propi exemple i seguint amb altres ajudes, com ara l'ús de claus visuals o el reforç dels rols.

Observar-ho tot i adonar-nos de tot allò que passa a l'aula durant una sessió de treball cooperatiu no sempre és senzill. En alguns centres, els docents es donen suport entre ells

per dur a terme la tasca de detectar les habilitats que es van desenvolupant, o també s'ajuden de qüestionaris que els alumnes emplen i on se'ls demana que reflexionin sobre els comportaments que solen tenir quan treballen en equips cooperatius.

Les normes de classe per a la gestió de l'aula també necessiten d'una revisió continuada. Hem començat decidint i consensuant les normes de gestió de l'aula en gran grup (tota la classe) i, per tant, també s'han de revisar en gran grup. La finalitat serà eliminar les pautes que ja no fan falta o matisar les que no s'estan complint correctament¹.

Si fem possible que els alumnes participin contínuament en la millora de l'organització i el funcionament dels grups cooperatius (mitjançant assemblees, tutories individuals o grupals, etc.) es fomenten els processos d'autoavaluació. Introduir l'aprenentatge cooperatiu a l'aula està relacionat amb la millora de l'ensenyament per part de tots i per a tots: no només té a veure amb la teva bona feina com a mestre o mestra, sinó també amb la feina dels teus alumnes.

¹ El llibre *10 ideas claves. Disciplina y gestión de la convivencia*, de R. Ortega, aporta nombroses idees sobre la importància de revisar les normes i com avaluar-les.

Exemple d'activitat de clima d'aula

La cadira cooperativa

Habilitats que desenvolupa:

La relaxació, l'autocontrol i la descàrrega d'energia.

Objectius:

Aprendre a cooperar i a gaudir del contacte físic.

Passes:

Es tracta de fer el joc de les cadires canviant-ne la norma principal.

Col·loqueu totes les cadires de l'aula mirant cap enfora, traient-ne una. Els alumnes es posaran a caminar al voltant de les cadires mentre sona la música. Quan la música pari (o mitjançant un senyal) els alumnes s'hauran d'asseure a les cadires. Hi haurà un jugador que no podrà seure però, en comptes de quedar eliminat, haurà de compartir cadira amb un altre company.

Traieu una altra cadira i repetiu el procés. Cada vegada hi haurà menys cadires i la mateixa quantitat de jugadors. Així, entre tots hauran de pensar estratègies per aconseguir que cap alumne es quedi dret i s'hauran d'ajudar perquè tots puguin seure.

Exemple d'activitat de cohesió d'equips

El meu company o companya d'equip i jo

Equip:

Els alumnes han de seure en equips de quatre i formar parelles.

Habilitats que desenvolupa:

Treballarem la identitat de l'equip: "Allò que ens uneix", "Allò que ens ajuda".

Objectius:

Conèixer les diferències i similituds entre els companys d'equip, comunicar-se i fomentar l'hàbit de l'escolta activa.

Passes:

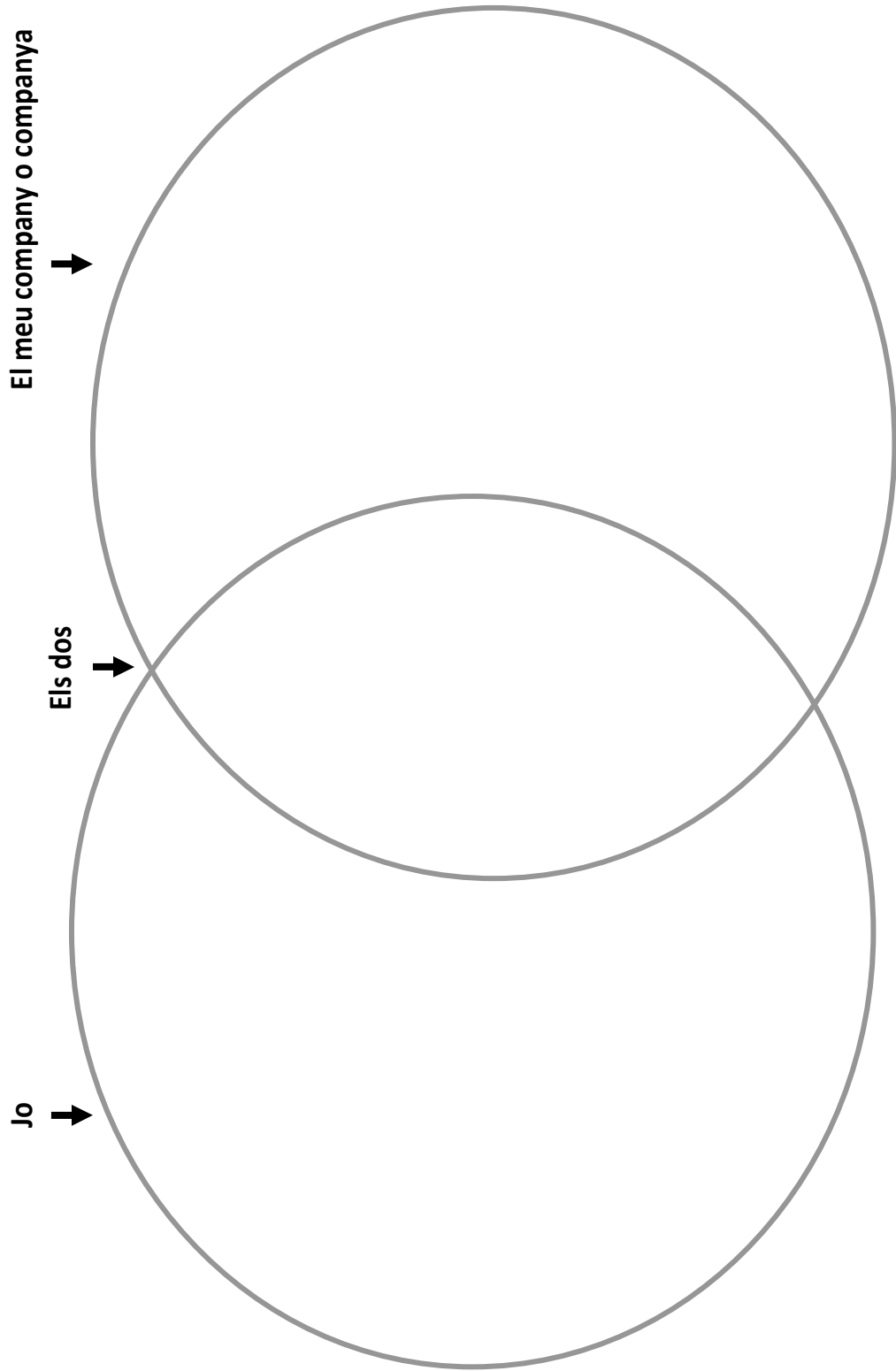
En equips de quatre alumnes, treballaran per parelles "d'espalla" (alumnes que estiguin asseguts l'un vora l'altre). El professor lliura a cada alumne un full amb un dibuix com el que trobareu a la pàgina següent (també el poden dibuixar ells mateixos).

Per torns i per parelles, els nois i noies van comentant en què s'assemblen i en què es diferencien. És important que ho escriguin o que ho dibuixin cadascun en un full.

Per exemple, si als dos els agraden els caramels, escriuran "caramels" al centre. El mestre o la mestra pot guiar-los i plantejar un tema perquè els alumnes s'hi centrin, com ara pel·lícules o sèries, aficions, esports...

El meu company o companya d'equip i jo

En què ens assemblen? En què som diferents?

Exemple d'estructura cooperativa

L'estructura ①-②-④ (Pere Pujolàs)

L'estructura 1-2-4 és una estructura senzilla que es pot aplicar a molts tipus d'activitats i continguts i que integra el treball individual, per parelles i en equips.

Equip

Els alumnes han d'estar asseguts en equips de quatre per formar "parelles d'espatlla", és a dir, els companys asseguts l'un al costat de l'altre i, per tant, més propers pel que fa a les necessitats d'aprenentatge i de rebre o oferir ajuda (vegeu la pàgina 5).

Objectius

Activar coneixements previs, resoldre problemes, revisar el que han après i compartir i consensuar opinions.

Passes

El mestre planteja una pregunta, problema o activitat

- ① Cada alumne pensa la resposta de manera individual.
- ② Per parelles, els alumnes comparteixen, comenten i completen la resposta consensuant-la amb el company.
- ④ Les dues parelles de l'equip de quatre membres posen en comú, completen, acorden i elaboren una resposta amb les aportacions de tots els membres de l'equip.

En les tres passes, els alumnes poden escriure les respostes en un full.

Observacions i recomanacions

- >>> És necessari establir un temps per a cada pas, d'acord amb la complexitat de l'activitat i les característiques dels alumnes.
- >>> Les primeres vegades que els alumnes practiquin aquesta estructura es recomana explicar-los el procés i les normes (per exemple, el respecte per l'opinió dels altres) fins que s'hi familiaritzin.
- >>> Es pot fer de manera oral o escrita.
- >>> És important que els alumnes respectin les tres passes: treball individual, amb el company que tenen al costat i entre els quatre integrants del grup.
- >>> És útil per a la correcció d'activitats.
- >>> En principi, totes les aportacions i respostes dels alumnes són vàlides.
- >>> La resolució de l'activitat per part dels alumnes pot rebre un aplaudiment o un elogi de la classe i del mestre, a manera de reconeixement.

BIBLIOGRAFIA

- Echeita, G. (1995). Interacción social y aprendizaje, En Coll, C; Palacios, J; Marchesi, A. (comp.) *Desarrollo psicológico y educación. Vol.III*. Madrid: Alianza (p.57-67)
- Echeita, G. (2012). El aprendizaje cooperativo al servicio de una educación de calidad: cooperar para aprender y aprender a cooperar, En Torrego y Negro (coords.) *Aprendizaje cooperativo en las aulas. Fundamentos y recursos para su implantación*. Madrid: Alianza (p.21-45)
- Johnson, D.W & Johnson, R.T (1997). Una visió global de l'aprenentatge cooperatiu. *Suports. Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la Diversitat*, 1/1, 54-64.
- Kagan, S. (2001). Kagan structures and learning together. What is the difference? *Kagan on line Magazine* www.kaganonline.com/KaganClub/FreeArticles.html
- Martín, E. y Solari, M. (2011). ¿Puede el enfoque de las competencias contribuir a la inclusión y la ciudadanía? *Tejuelo*, 12, 9-25.
- Ortega, R. et al (2008). *10 ideas clave Disciplina y gestión de la convivencia*. Barcelona: Graó
- Pujolàs, P. (2012). La implantación de aprendizaje cooperativo en las aulas, En Torrego y Negro (coords.) *Aprendizaje cooperativo en las aulas. Fundamentos y recursos para su implantación*. Madrid: Alianza (pp.77-104)
- Pujolàs, P. (2008). *9 ideas clave. El aprendizaje cooperativo*. Barcelona: Graó
- Torrego, J.C. y Negro, A. (coords.) (2012). *Aprendizaje cooperativo en las aulas. Fundamentos y recursos para su implantación*. Madrid: Alianza.
- UNESCO (2008). *Conferencia Mundial sobre necesidades educativas especiales*. Salamanca. Ministerio de Educación y Ciencia.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Aquesta monografia ha estat elaborada per

Equipo Interdisciplinar de Investigación y Dinamización Educativa

www.equipoide.com

Amanda López, Paula Martín-Lunas, Viviana Figueroa, Mariana Solari, Irina Rasskin

Som un equip format per persones amb diferents trajectòries formatives, professionals i vitals. Aquesta **heterogeneïtat** ens ajuda a tenir una mirada més completa sobre l'educació, així com a disposar de més recursos per atendre la complexitat de les aules. L'objectiu que ens uneix és el de promoure la millora de l'experiència educativa per afavorir l'**atenció a la diversitat** i la **inclusió social**. Per tal d'assolir aquest objectiu apostem per dues vies d'acció complementàries: la dinamització dels processos d'implementació de noves metodologies i la **investigació** participativa i transformadora.

Traducció, correcció i edició: Editorial Cruïlla

Fotografies: Thinkstockphotos

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, tret de les excepcions previstes per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.conlicencia.com) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

©2014 Editorial Cruïlla